

Jože Medvešček

Spomin na Valentina Staniča

Planinsko društvo iz Kanala je v letu 2024 praznovalo 30-letnico prvega Pohoda po stopinjah Valentina Staniča, 45-letnico ustanovitve društva in 250-letnico rojstva zaslužnega rojaka, po katerem društvo nosi ime.

V Staničevo čast so bile v tem letu pripravljene kar štiri društvene prireditve: tradicionalni pohod od Gorice (začetek v Solkanu) do Kanala, razstava v Galeriji Rika Debenjaka, izvedli smo turo v Triglavsko pogorje z obiskom Staničevega doma ter vzpon na Cmir in Rjavino ter odkrili spominsko ploščo ob vhodu na Staničevo domačijo v Bodrežu.

Kanalsko planinsko društvo ni bilo edino, ki se je v tem letu spominjalo svojega slavnega rojaka. Občina Kanal praznuje svoj praznik 29. aprila na dan, ko je Valentin Stanič umrl. V slavnostnem delu občinske proslave je bilo predstavljeno Staničevo življenje in delo v gledališki igri, pripravljeni v ta namen. V Ročinju so z isto prestavo in slovesno mašo počastili nekdanjega vikarja Valentina Staniča in še dva ročinjska rojaka, skladatelja Vinka Vodopivca in Janka (Avgusta) Ipavca. *Mir gora, ki odzvanja v srcu* so dali naslov spominskemu večeru, ki so ga pripravili na Banjšicah v sodelovanju z zavodom 1539 iz Nove Gorice. Na tem večeru so kanalski planinci sodelovali s predstavitvijo Staniča kot gornika. Isti zavod je pripravil tudi pogovorni večer v dvorani občine Nova Gorica.

Valentina Staniča so se predvsem kot varuha živali spomnili tudi na italijanski strani. V Galerijo Rika Debenjaka v Kanal so prišli predstaviti trijezično brošuro avtorice dr. Sabine Tonutti o Staničevem prizadevanju za varstvo živali. Pri pripravi brošure sta sodelova-

la tudi slovenska strokovnjaka dr. Dušan Ličen z Inštituta za slovensko narodopisje in dr. Robert Devetak z Inštituta za narodnostna vprašanja iz Ljubljane. Prikazan je bil še dokumentarec režiserja Paola Comuzzija z naslovom *Valentin Stanič, božji ekolog*.

Prav prisrčen dogodek se je zgodil 17. novembra 2024 v Staničevem rojstnem kraju Bodrež. Tam že petdeset let stoji spominska plošča. Ob 200. obletnici Staničevega rojstva v Kanalu na trgu pred Staničevim spomenikom je bila proslava z blizu tisoč udeleženci. Po proslavi so se številni obiskovalci podali peš v Bodrež, kjer je takratni predsednik Planinske zveze Slovenije dr. Miha Potočnik odkril spominsko ploščo, ki je vzdana v kamnit podporni zid v središču vasi.

Obiskovalci vasi, posebno Staničevi častilci, pa so pogrešali spominsko obeležje na njegovi rojstni hiši. Pred prihajajočo 250-letnico se je med vaščani porodila zamisel, bližnje planinsko društvo je idejo pozdravilo in kmalu je bila »pod streho« spominska plošča v čast znamenitemu Bodrežanu. Organizatorji, ki so načrtovali manjši priložnostni dogodek z nekaj desetini udeležencev, so bili prijetno presenečeni, saj se je zbralo približno dvesto obiskovalcev. Pričakala jih je obnovljena sedanja hiša na Pičonkovi, nekdanj Cerovškovi – Staničevi domačiji. Spominsko ploščo sta odkrila pobudnik Jože Medvešček in predsednik PD Luka Jurca.

Profesor Joža Lovrenčič je svojo biografsko povest *Cerovškov gospod* zaključil s stavkom: »V gorah je živel in še živi v srcih našega ljudstva dobri Cerovškov gospod.« To je Lavrenčič zapisal pred stoletjem in drži še danes, drugače ne bi bile prireditve ob 250. obletnici Staničevega rojstva tako obiskane. Lavrenčič v zadnjem stavku povesti ni imel v mislih dobesedno gora, ki jih Slovenci radi obiskujemo. Goričani in okoličani Gorice so namreč imenovali prebivalce Soške doline severno od Solkanskega mostu ter prebivalce Banjske in Trnovske planote kar Gorjani. Sem in tja se ta izraz še uporablja. Ko se je sredi petdesetih let prejšnjega stoletja žična meja med Goricama nekoliko odprla, sem podpisani na Travniku (Piazza Vittoria, glavni goriški trg) slišal nekega mulca reči: »Guarda, Montagnar« (Glej hribovca). Ponosni na našega Staniča pa »gorjani« smo, ne glede na to, da v Novi Gorici nima nobenega spominskega obeležja.

Spominska plošča
v Bodrežu
Foto Luka Jurca

Začetki planinstva na Kanalskem

V *Goriškem letniku*, glasilu Goriškega muzeja za leto 2020, Devetak predstavlja začetek razvoja planinstva na območju nekdanjega sodnega okraja Kanal. Ključno vlogo za začetek planinstva na tem območju pripisuje leta 1893 v Ljubljani ustanovljenemu Slovenskemu planinskemu društvu, ki je imelo v Tolminu Soško podružnico, ustanovljeno leta 1896. Člani te podružnice so bili tudi Kanalc, trgovec Anton Križnič je bil član prvega odbora podružnice. Že v prvem desetletju so člani podružnice, doma s kanalskega, sodelovali tudi pri markiranju planinskih poti na Sveto goro in Sveto Gendro – Korado.

A prvi zametki planinstva so se pojavili že prej, na tem območju so se začeli kazati v zadnji četrtini 19. stoletja, v povezavi z razcvetom društvenega življenja v deželi. V Devetakovi razpravi najdemo še zanimiv zapis o prvem organiziranem izletu v hribe na našem območju. »Prve organizirane izlete, ki bi jih lahko vključili k pohodnemu turizmu, so na kanalskem organizirali v osemdesetih letih 19. stoletja. Leta 1882 so skupni izlet na Korado organizirali Kanalc in Brici«. O tem je poročal tudi goriški časopis *Soča* 18. 8. 1882. Ko je Stanič kaplanoval na razglednih Banjšicah, je od tam obiskal celo vrsto gora, ki jih je kot vsestranski goriški prosvetitelj lahko opazoval izpred cerkvice nad svojim domovanjem.

K predhodnikom planinstva prištevajo planinski zgodovinarji tudi romarje. Kanalc so nekoč radi obiskovali Nadavče in Marijino Celje nad Kanalom, kamor so prihajali tudi romarji iz Beneške Slovenije. Romarji s kanalskega pa so obiskovali Staro Goro nad Čedadom in Sveto goro. Gotovo je te kraje skupaj s starši in sosedi obiskal tudi naš Cerovščkov Tine – Valentin Stanič.

Planinsko dejavnost je prekinila prva svetovna vojna. Izseljeni prebivalci so vojno preživljali v notranjosti Slovenije, na Češkem in Moravskem ter v begunskih taboriščih po Avstriji. Po vrnitvi je bilo treba najprej obnoviti domove, nato pa je italijanski fašizem na Primorskem prepovedal vse društvene dejavnosti, tudi planinsko.

O ustanovitvi svojega planinskega društva so Kanalc razmišljali že v prvem desetletju prejšnjega stoletja, a do tega takrat ni prišlo in tudi pozneje v času fašistične vladavine med obema vojnoma ni moglo. Šele po koncu druge svetovne vojne so Kanalc lahko začeli zahajati v gore, po katerih je prej potekala rapalska meja. Po ustanovitvi PD Nova Gorica leta 1949 so imeli Kanalc svojo skupino v okviru tega društva. Ščasoma skupine ni bilo več zaznati, a je ponovno zaživela leta 1977. Dve leti pozneje je vodja skupine Marjan Nanut dal pobudo za ustanovitev samostojnega planinskega društva. Tej pobudi so se pridružili še dotedanji člani planinske skupine iz Anhovega, ki je delovala pri PD Tolmin. Ustanovni zbor je bil 23. marca 1979.

Društvo ima tudi svojo planinsko postojanko Dom pod Ježo (740 m), ki je bil urejen v nekdanji obmejni stražnici ob cesti, ki pelje iz Goriških Brd ali Ročinja čez Kolovrat proti Livku.

Tridesetletnica pohoda Po stopinjah Valentina Staniča

Pohod simbolično povezuje kraje Staničevega rojstva in odraščanja, Bodrež in Kanal, ter kraje njegovega delovanja, Banjšice in Ročinj z Gorico, kjer je bilo v Staničevem času središče Goriške grofije in dežele, v kateri je Stanič deloval celih 29 let. Pohod se začne v Solkanu in je zaradi dolžine razdeljen na dva dela, tako da udeleženci prehodijo vsak del posebej. Prvi del se začne v Solkanu in vodi čez 609 metrov visoki Sabotin na Vrhovlje v Brdih. Od tam se lahko udeleženci odpeljejo z avtobusom na zaključno prireditve v Kanalu. Na Vrhovlju se začne drugi del pohoda čez 812 m visoko Korado na cilj v Kanalu. Pogumnejši in primerno vzdržljivi pohodniki prehodijo vso pot naenkrat.

Pohodnikom se s Sabotina, kamor je hodil Stanič k cerkvi Svetega Valentina praznovati svoj god, ponuja razgled na Sočo, ki od Gorice naprej trdnost in počasi leze po ravnini mimo Ogleja proti morju. Proti zahodu potuje oko čez Goriška Brda in Furlansko ravnino na Predgorje Karnijskih Alp z Monte Cavallom in Pramaggiom, ki ju je Stanič tudi obiskal. Bolj severno se skriva Staničev znanec Monte Clapsavon v Karnijskih Alpah. S Sabotina pelje pot po grebenu med Goriškimi Brdi na eni in Sočo na drugi strani, na Korado. (Med pohodnike je zašla napačna informacija, da se je Stanič s praznovanjem pri Svetem Valentinu podajal v domače kraje v Kanal kar čez Sabotin in Korado, a za to ni nobenega dokaza). S Korade pot nadaljuje nekaj časa po slemenu Kanalskega Kolovrata in se na koncu spusti do cilja v Kanalu. Dosedanjih pohodov se je udeleževalo med 300 in 700 udeležencev, razen dveh, ki ju je preprečil covid. ●

Viri

Dr. Robert Devetak, *Goriški letnik – zbornik Goriškega muzeja*, št. 44, leto 2020.

Žarko Rovšček, *Stoletje planinstva na Tolminskem – jubilejni zbornik*, PD Tolmin, 1996.

45. obletnica Planinskega društva Valentin Stanič Kanal, zgibanka.

Zaključek pohoda na Kontradi v Kanalu

Foto Luka Jurca